

जीवन-जगतका मार्मिकता एवं सामाजिक रीति-थिति आदि

- (घ) "क्वै दिन्को सुखी कुनै दिनको दुखी आफुलाई ठान्दछु।"
(१) (श्लो. ११)
- (२) "कर्मको फल भोगेर बस्नु मन् दिनु रामैमा॥" (श्लो. १७)
- (३) "हे मनपर्दी! तिमीलाई लान्छु रीत्-पाते तिरेर॥" (श्लो. २५)
- (४) "चेलीको जन्म हारेको कर्म अर्काको सुसारे॥" (श्लो. ८९)
- (५) "मोहनी लगाइ गरेको घरबार जुनीभर हुँदैन॥" (श्लो. १०६)
- (६) "केराको पातलाई आइमाइको जात्लाई मन चित्त नदीनू॥
(श्लो. ११३)
- (७) "नजोर्नु प्रीति भुलेर कैल्यै जोरेर नतोड्नु।
तोडेर जोर्दा पर्नेछ गाँठो लाएको नछोड्नु॥" (श्लो. १८९ इत्यादि)

पाँचौं भाग

दार्जीलिङ-चानमारीका स्थायी बासिन्दा सुन्दरसिंह मुन्सीद्वारा रचित आनन्द लहरीको पाँचौं भागमा पुरुष पात्र लहरीकार र राँचीकी कान्छी (श्लो. ३७)-का बीचको प्रेम-प्रीतिको कथा छ। लहरीकार (पुरुष पात्र) काम विशेषले राँची जाँदा त्यहाँ कान्छीसित उनको भेटघाट हुन्छ र त्यो भेटघाट प्रेम-प्रीतिमा परिणत हुन्छ। कालान्तरमा लहरीकार (पुरुष पात्र) राँचीबाट दार्जीलिङ फर्केर आएपछि उनलाई राँचीमा रहँदा-बस्दा कान्छीसँग व्यतीत गरेका रमाइला दिन-क्षण र घटनाहरूको सम्झना हुन्छ; कान्छीले लहरीकार (पुरुष पात्र, जेठा) सित सँगै जाने कुरा गरेकी (श्लो. १०५) हुन्छिन्, पुरुष पात्र र कान्छीको जात-कुल नमिले (श्लो. ११४) तापनि दुवैले जात-कुल भन्दा प्रेम-प्रीतिलाई ठूलो भन्ने धारणा वा विश्वास अँगालेका हुन्छन् (श्लो. ११५)। तर अन्त्यतिर कान्छीबाट पुरुष पात्र छलिएको, छकिएको (श्लो. १८६, १०७) हुन्छ तापनि पुरुष पात्रले कान्छीलाई बिर्सन सकेको हुँदैन र उ कान्छीलाई आफ्नी 'पुरानी प्यारी' सम्भवतः पहिलो (प्रेमिका) ठानेर सलाम जनाउँदै (श्लो. १८८) होरी (होली) खेल्ने आग्रह प्रकट गरेको छ। वस्तुतः आनन्द लहरीको पाँचौं भागमा लहरीकार

मुन्सीले उनको बैसालु मनका रति-रागात्मक भावहरूलाई सहज अभिव्यक्ति
 दिएका छन् र यस किसिमका अभिव्यक्तिहरूमा प्रेम-प्रीति जनित चञ्चलता
 रसिकता, पीडा, व्यथा जस्ता मानसिक वृत्ति-प्रवृत्तिहरूको पनि उद्घाटन
 सकेको पाइन्छ। केही उदाहरणहरू :-

- (१) “झल्कीने ऐना टल्कीने बट्टा चाँदीको झपनी।
 आफूको माया लाग्दैछ मलाई दिन्रात्को जपनी॥” (श्लो. २३)
- (२) “कान्छी है ज्यान्को फूलेको जोभन् म हूँ कि भमरा॥” (श्लो. ५०)
- (३) “उमेरको बेला घरवार छैन विरह चल्दछ॥” (श्लो. १५०)
- (४) “अल्लरे जोभान् जाइसक्न लाग्यो कैल्हेलाई साँचेको॥” (श्लो. १६०)
- (५) “भन्नुहोस् हरि! झटपटै गरी कैले हो जाने वन्।
 बनबनै घुम्छु हजुको लागि उडेर जान्छ मन्॥” (श्लो. १८०)
- (६) “गुलाबी गाला! सुनको माला यो ज्यूलाई दिन्छौ कि॥”
 (श्लो. १८३)
- (७) “के तीनै दिन्लाइ त्यो माया लगाइ आनन्द दिएको?
 निष्ठुर प्रीतम! धिक्कार जोवन् के बानी लिएको॥” (श्लो. १८५)
- (८) “यो अधम् माथी ए कपटि साथी त्यो माया छुटायौ।
 कठोरै त्यो मन् चञ्चले यौवन् अर्कालाई लुटायौ॥”
 (श्लो. १८७) इत्यादि

पूर्ववर्ती भागहरूमा जस्तै यस भागमा पनि रति-रागात्मक
 अभिव्यक्तिको रङ्ग, तत्कालीन नेपाली समाजका रीति-थितिहरू र आर्थिक
 पक्षहरू पनि उद्घाटित भएका पाइन्छन्। केही उदाहरणहरू :-

- (क) स्थानीयताको झलक
- (१) “कम्बरमा टोक्री हातैमा सिक्रेट् क्या राम्रो सुहाको॥” (श्लो. १५)

- (२) “चानबारी ज्यान्को उकालो हिँड्दा बढेर औने सास्।
दाजीलिङ बसी न सिस्नु खान्छु न खेलें जुवा तास्।।” (श्लो. ३०)
- (३) “खर्साङको बजार ऐनाको कोठी झिलझिली टल्केको।
दाम्साङकी केटी! सिग्रेटै खान के विघ्न पल्केको।।” (श्लो. १२२)
- (४) “ओहोको दोहोर रेलै र कुदछ पार्वती पुरैमा।।” (श्लो. १४६)
- (५) “बालासन् दोभान् रङ्गीतै दोभान् माछाको खेवा छ।।” (श्लो. १४७)

(ख) **आर्थिक स्थिति**

- (१) “सिस्नुको जरा म कति खनूँ पठाइदेउ रुपैयाँ।।” (श्लो. ३६)
- (२) “चाराना गजको अंग्रेजी लुगा बास्कोटको भित्रीलाई।।” (श्लो. ६०)
- (३) “आठ् रुप्या तलबुमा फुटानि गर्छ गेन्टोकको चप्रासी।।” (श्लो. ९२)
- (४) “एकसरो बर्को त्यो पनि पोर्को कसोरी काटूँ रात्।।” (श्लो. ९३)
- (५) “चाराना सेर्को खसिको मासु सुप् खाएँ राँचीमा।।”

(श्लो. १४३) इत्यादि

(ग) **सामाजिक रीति-थिति, मान्यताहरू**

- (१) “कि ल्यौनु स्वास्नी कमान्का केटी कि ल्यौनु बस्तीको।।”
(श्लो. ५९)
- (२) “कि ल्यौनु स्वास्नी गुरुङ्की तासा कि ल्यौनु आफ्नै जात्।।”
(श्लो. ९३)
- (३) “तिम्रो र हाम्रो हितचित्त मिल्यो के गर्छ जातैले।।” (श्लो. ११५)
- (४) “हेरौँला पात्रो जूरौँला साइत् मङ्सीरको मंगलवार।।” (श्लो. १२०)
- (५) “गलामा लाउली सिक्रीको हार कपालमा लाउली फुल।।”

(श्लो. १३१) इत्यादि

(घ) **विविध**

- (१) “छिनेर जान्छ रेशमको डोरी छिन्दैन माया जाल्।।” (श्लो. २७)
- (२) “एक बाको जुनी के दुःख नारान्! यो ज्यान पाल्नेलाई।।”

(श्लो. ६३) इत्यादि